

2005. április 17-én a humuszos ellenőrzésekor a 139. sz. lelőhelytől K-re cserepeket és objektumokat találtunk. Április 19. és május 12. között végeztük a megelőző feltárást a 139/a lelőhelyen. Ezt egy mélyebb rész választja el a 139. sz. É-D-i homokos platójától. Itt indul egy újabb alacsony dombhát. Az előkerült császárkori teleprészlet túlnyúlik a nyomvonalon, az épp a szélét érinti. Összesen 25 császárkori gödröt és egy kemence-maradványt bontottunk ki és dokumentáltunk. A feltárt terület 200 m².

A leletanyag a Jósza András Múzeumba került.

ISTVÁNOVITS ESZTER – GERGELY BALÁZS

281. Nyíregyháza-Császárszállás, Lucerna

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő, Sza

2005. március 22. és április 14. között megelőző régészeti feltárást végeztünk az M3 autópálya 140. sz. lelőhelyén. A 2002. és 2003. évi terepbejárás során kevés őskorinak tűnő cserepet találtunk az É-D-i irányú, jó fekete földű magaslaton. A feltárást során 56 objektumot bontottunk ki főleg a nyomvonal É-i felén. Közülük 14 leletanyag nélküli, 1 természetes képződmény, 1 őskori, 26 császárkori volt.

A 26 császárkori objektum 1 kivételével mind gödör. Külön figyelmet érdemel a 23. sz. objektum, amelyet ipari létesítményként értelmeztünk. Az objektum lekerekített négyszög alakú, méretei 300×305 cm, mélysége 23–30 cm a humuszos szintjétől mérve. Az objektumban három átégett foltot (tűzhely?), illetve egy kisebb gödröt tártunk fel, mely a tüzelőhelyek kiszolgáló gödre lehetett. Ezek közvetlen közelében, és a kiszolgáló gödörben jól iszapolt szürke és téglaszínű, ill. kézzel formált kerámiát, valamint kerámia- és fémsalakot és egy kisebb meghatározhatatlan vastárgyat találtunk.

A gödrök általában ovális foltként jelentkeztek, betöltésük szürkésbarna, rézsútosan szűkültek, átlagos méretük 160×190 cm, mélységük 40–50 cm között váltakozott. A többi császárkorba keltezhető objektumban kézzel formált és korongolt szürke kerámia és állatcsont volt.

Munkatárs: Almássy Katalin régész.

KÁDAS ZOLTÁN – MARTA, LIVIU – SANA, DANIEL

282. Nyíregyháza-Császárszállás, Vasútállomástól Nyugatra (Butyka)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, LT, Sza, Á

Az M3 autópálya építéséhez kapcsolódó 4. sz. út korrekciójára eső 137. sz. lelőhelyen 2005. március közepe és augusztus 19. között végeztük a megelőző feltárást, összesen 27 762 m²-en.

A lelőhely több egységre oszlik, szinte folyamatosan végighúzódik rajta egy többrétegű császárkori település, amelynek a legsűrűbb része a feltárt terület É-i felén emelkedő magas dombon fekszik. Ehhez kapcsolódik egy 4 sírből álló császárkori „temető”. Ugyanitt egy késő bronzkori település is volt, ill. egy szórványos Ár-

pád-kori telep. A dombtól D-re lévő mély részen valószínűleg karámok körárait találtuk meg és szórványosan néhány gödröt. Ettől D-re újabb, de alacsonyabb hát emelkedett, amelyen mindkét korszak további teleprészei kerültek elő egy kelta temető és egy igen szórványos kora bronzkori település kíséretében. Előkerült egy kora bronzkori és két bronzkori sír is. A gödrök közül 19 őskori, 10 kora bronzkori, 60 bronzkori, 8 késő bronzkori, 1 vaskori, 1174 császárkori, 12 Árpád-kori, 349 kérdéses korú. Nyolc császárkori, 1 kora népvándorlás kori és 5 kérdéses korú ház mellett 7 császárkori tűzhelyet, 4 őskori, 12 kérdéses korú és 3 recens árkot is kibontottunk.

A 43 síros kelta temetőrészlet sírjait a nyomvonal mellett lévő őskori kurgán (Jósza András Kurva-halomként emlegeti) D-i és K-i részébe ásták. A vegyes rítusú temető nagy részét feltártuk. Kora az üvegkarpercecek, a bronz női övláncok, a négytagú bokaperecek és a vitézkötéses fibulák alapján LTC1.

A császárkori telepen belül az anyag feldolgozása után valószínűleg több kronológiai fázis különíthető majd el. Fontos támpontot szolgáltat ehhez a terület legmagasabb részén szuperpozícióban lévő házak és gödrök anyaga. Szembetűnő a tárolóvermek nagy mérete és a házak párhuzamos, mintegy „utca jellegű” elrendezése. A leletanyagból kiemelhetők a terra sigillata töredékek, néhány bepecsételt kerámia, egy kétsoros csontfésű és az egy bizonyos zónára koncentrálódó vassalak, mely műhelyt is jelezhet.

A leletanyag a Jósza András Múzeumba került.

Munkatársak: Babolcsi Andrea, Sanda Crișan-Bâcuet, Dan Crișan-Bâcuet, Istvánovits Eszter, Kádas Zoltán régészek; Beleznaí Gabriella, Gábor Tamás, Király József, Kiss László, Svéda Csaba rajzoló; Bakos János, Bocz Péter technikusok; Mester Andrea gyűjteménykezelő; Berendi Erzsébet archaeozoológus.

ALMÁSSY KATALIN – BEJINARIU, IOAN –

GINDELE RÓBERT – JAKAB ATTILA – MARTA, LIVIU –

MATEI, ALEXANDRU – NAGY MÁRTA – POP, HOREA

283. Nyíregyháza-Felsősim, Gyebrás-tanyától DK-re

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Sza, Á

Az M3 autópálya 217. sz. lelőhelye a 161. sz. közvetlen szomszédságában található, attól K-re fekvő alacsony hátton húzódik. Keleti vége már egészen mély részen van. Terepbejárásakor nem találtunk itt régészeti anyagot, a humuszos során kerültek elő az objektumok. 2005. szeptember 26. és november 18. között végeztük el a megelőző feltárást.

Összesen 274 császárkori és Árpád-kori objektumot tártunk fel. A laza szerkezetű települések mindkét irányban túlnyúltak a nyomvonalon. 134 objektumot – leletanyag híján – nem sikerült keltezni.

A császárkorra keltezhető 78 objektum (1 ház, 2 árok, 74 gödör és 1 sír). A ház lekerekített négyzet alakú, méretei 310×240 cm, mélysége 25 cm. Északkeleti részében égésnyomok voltak, itt lehetett benne egy tűz-

hely. Cölöplyukakat nem azonosítottunk. A feltárt gödörök nagy része méhkas alakú volt. Közülük az egyikben egy kutyacsontvázat találtunk.

A lelőhelyen az egyetlen feltárt temetkezés szintén a császárkorba keltezhető. Az É-D-i tájolású sír feltárásakor nem látszott, egy árok bontásakor került elő. Csak a csontváz egy részét sikerült megmentenünk, a koponyából csak az alsó állkapocs maradt meg, illetve felkar, comb és lábszártöredékek. A nyakánál 7 szem gyöngyöt találtunk.

A császárkorra keltezhető objektumok leletanyaga nagyrészt jól iszapolt szürke- és téglaszínű korongolt, ill. durvább, korongolatlan kerámia, egy terra sigillata töredék. Volt néhány vastárgy (pl. fibula) és csonteszköz (pl. lyukasztó) is. Sok volt az állatcsont. A feltárt leletanyagból említésre méltóak a gyöngyök, ill. egy tükör.

Az Árpád-korra keltezhető 41 objektum közül 8 ház, 2 ipari létesítmény, 1 kemence, 28 gödör és 2 árok. A házak általában véve négyszög vagy lekerekített négyszög alakúak voltak. Méreteik hasonlóak: a legkisebb 280×300 cm, a legnagyobb 370×400 cm. Háromban sikerült cölöpszerkezetet, hatban pedig kemencét megfigyelnünk. A tetőszerkezetek házanként változtak. Volt olyan, ahol a 4 cölöplyuk a Ny-i és a K-i oldal közepén, ill. a DNy-i és DK-i sarokban volt. Egy másik házban a három cölöplyukat az épület ÉNy-i sarkában, ill. az északi és a déli oldal közepén találtuk meg. A kemencék a házak ÉK-i részében voltak, egy esetet leszámítva, amikor az épület K-i végébe tapasztották. Csak egy objektum esetében sikerült azonosítanunk a kemence munkagödrét is. Találtunk egy szabadtéri kemencét is munkagödrével együtt. Az öt árokszakasz összefüggött, vagy vízelvezető árkok voltak vagy a káramokat kerítették körbe.

ASTALOŞ, CIPRIAN – HÁGÓ ATTILA – MARTA, LIVIU – POP, DAN

284. Nyíregyháza-Felsősim, Gyebrás-tanyától ÉK-re (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő, B, Sza, Á

Az M3 autópálya nyomvonalának 2003. évi terepjárása során az alacsony dombháton került elő egy ponton egy fél orsógomb és egy igen rossz megtartású koponyatöredék. A lelőhelyet ez alapján regisztráltuk (161. és 161/a). A lelőhely két, egymással csaknem párhuzamosan futó magas dombvonulaton húzódik. A feltárt terület V alakú, a nyomvonalat és a hozzá csatlakozó útkorrekciót érintette. A lelőhely K-i és Ny-i szélét sikerült lezárunk, É-ra és D-re messze túlnyúlik a feltáráson.

2005. július 21. és október 3. között 19 920 m²-nyi területen egy császárkori és egy Árpád-kori temető sírjait bontottuk ki. Összesen 377 régészeti objektum került elő: 1 késő bronzkori árok, 1 őskori gödör, 153 császárkori sír, amelyek közül 34 kerítőárkos, 13 körárkos, 39 kísérőárkos (két oldalról fülszerűen egy-egy rövidebb árok keretezte), volt további 9 császárkori árok, 5 császárkori gödör, 1 császárkori cölöplyuk. Az Árpád-kori

temetőnek 102 sírját figyeltük meg. Kérdéses a kora 22 gödörnek, 5 ároknak, 1 cölöplyuknak.

A császárkori leletanyag igen gazdag annak ellenére, hogy a sírok zöme rabolt. Nagyobb mennyiségben került elő római import (pl. emailos fibulák), de akadt germán eredetű tárgy is. Több aranytárgy került napvilágra: torques, vödöröcsüngő, lunula. A sírok edénykészlete szokatlan, archaikus. A rítus jellegzetes szarmata, ezen belül megfigyelhetők keleti elemek is (pl. négyszögletes árok temetkezés nélkül, saroglya a halott alatt). A Felső-Tisza-vidék egyik legkorábbi szarmata temetője, a Kr. u. 2. században kezdődött el a használata.

Az Árpád-kori temetőben sok érme került elő, ami alapján inkább a korszak második felére keltezhetjük a sírok zömét. A többitől elkülönülve került elő egy rabolt, nyúzott lovas temetkezés, melyet a mellékletül adott nyéltámaszos balta a 10. századra keltez. Egy másik – alaposan kiszántott – lovas temetkezés maradványai közvetlenül az S végű hajkarikás sírok szomszédságában helyezkedett el.

A leletanyag a Jósa András Múzeumba került.

Munkatársak: Babolcsi Andrea régész; Bakos János, Bocz Péter, Mester Andrea ásatási technikuskok; Gábor Tamás, Kiss László rajzoló; Bene Zsuzsanna, Heipl Mónika egyetemi hallgatók.

ISTVÁNOVITS ESZTER – ALMÁSSY KATALIN

285. Nyíregyháza-Felsősim, Henzsel-tanya

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Á

2005. június 15-én lelőhely-azonosítás céljából helyszíni szemlét tartottunk a területen, ahol 3 éve egy róka-lyukban csontokat és egy keresztet találtak. Erről 2004 őszén szereztünk tudomást. A leletet jutalom ellenében a találó átadta a múzeumnak: az öntött bronz ereklvetartó kereszt előlapján vésett Krisztus ábrázolás, hátlapján már eléggé elmosódott görög betűs szöveg, minden bizonnyal Jézus Krisztus nevének rövidített alakját tartalmazza. A megmutatott lelőhelyen a horhos mindkét oldalát bejártuk, azonban a felszínen egy bronzkori cserépdarabon kívül embercsontot nem találtunk. Ez jó jel: a sírok még nem lettek megbolygatva. A területen valószínűleg a 10. sz. második felében, vagy utolsó harmadában megkezdett, becslésünk szerint 20–80 síros Árpád-kori temető található.

NÉMETH PÉTER

286. Nyíregyháza-Felsősim, Pócsik-tanya

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ő, Sza

2005. szeptember 14. és október 4. között előzetes régészeti feltárást végeztünk az M3 autópálya tervezett nyomvonalába eső 162. sz. lelőhelyen, a 219+220–219+280 km közötti szakaszon. A lelőhely egy K–Ny irányú kis domb déli oldalán és a tőle Ny-ra elterülő vízjárta mélyedésben található. A 2003. évi terepbejárás során a jelenlegi Gyebrás- és Pócsik-tanya közötti fekete, kö-

